

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

Verantwoordelijk Hoofdredacteur: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 3605. — Mederedacteurs: Jos. Cremers, Canne-België, Dr. H. Schmitz, Wien 1, Seitzergasse 3, R. Geurts, Echt. — Penningmeester: Mr. G. van Spaendonck.

Postgiro 125366 ten name v. h. Nat. hist. Gen., Maastricht.

Verantwoordelijk Uitgever: Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Verantwoordelijk Drukker: Drukkerij v. h. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9, Telefoon 2121, Maastricht.

Verschijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan de Leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

Registratie nummer 520.243. — Oplage-register nummer 26.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 5 Jan. a.s. — Nieuwe leden. — Verslag van de vergadering van 1 December 1943. — Verslag der Entomologische verg. van 11 Dec. — A. De Wever. Zuid-Limbursche Flora. — W. Roepke. Remarks on new or little known Indomalayan Moths (Lepid. Heteroc). VII. — Inhoud 32e Jaargang (1943) van het Natuurhistorisch Maandblad.

In de VERGADERING, die Woensdag 5 Jan. a.s. te 6 uur in het Museum gehouden wordt, zal de heer J. R. Eysink Smeets spreken over: „Het Bosch en de Menselijke samenleving”. Het boschbouwkundige en het sociaal-geographische vereenigd.

NIEUWE LEDEN.

Pater Th. Maessen S.M.A., Maria-Seminarie te Aalbeek. Ph. Batta, Tongerschestraat 2, Maastricht. Mej. H. Hommes en Mej. N. Hommes, St. Jacobstraat 21, Maastricht. A. J. v. Eyndhoven, L. Loyensstraat 6, Maastricht.

ERRATA.

Op pag. 83, 2de kol.:

- 1) *Andrena pandellei* Saund. is onze tweede inlandsche soort met beschubde thorax.
- 2) *Andrena punella* Per. moet zijn: *pusilla* Per.
- 3) Adriaanne moet zijn: Adriaanse.

VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN 1 DECEMBER 1943

Aanwezig de dames: A. Ramaekers, R. Sekhuis, M. Chambille, C. Pyls, M. Kofman-Kamminga, D. Kooyman, A. Bonekamp, A. Kemp-Dassen, N. Lahaye-de Wit, M. v. d. Mijll Dekker en H. van de Geyn, benevens de heeren: L. Grossier, G. Waage, L. v. Noorden, S. Dijkstra, M. Diemont, D. v. Schaik, J. Eysink Smeets, Ed. Schoenmakers, R. Ottenhof, J. Willems, H. Mommers, G. Pijls, W. Otten, M. Mommers, Ed. Nijst, W. Onstenk, R. Kofman, P. Wassenberg, Br. Maurentius, Br. Christoforus, L. Grégoire, M. Kemp, G. v. Spaendonck en H. van Wouw.

De heer Grossier opent de vergadering en geeft het woord aan Mej. v. d. Geyn, die het volgende mededeelt uit: Chronijk van het dorp Op canne bij Maastricht (1740—1778) door Jhr. Mr. Victor de Stuers:

„Beschrijvinge van het jaar 1740: Hongersnood onder de wolven. In denzelven tyd waren hier ook eene menigte van wolven gekomen, die hun winterkwartier hielden in den bosch van

Kaastert, alle avonden hoorde men dezelve op den Maasbergh zeer vreeselyk huilen, dat het in de locht schalde, hetgene de menschen zeer bevreesd maakte, de honger had hun zoodanig gedreven, dat ze des nachts in ons dorp kwamen met groote macht, braken de schaapstallen met geweld open en haalden daaruit zooveel zij wilden, de honden zelfs en waeren niet vrij op de mesthoven, maar wierden van de wolven gedood en opgevreten; dit is principaal geschied in de winning alhier gelegen in de Pruys, alstoen toebehoorende aan Reijner Vrijens. Deze wolven kwamen alle nachten in ons dorp met banden de patrouille doen en waar zij wat vonden dat moest er aan. De menschen en dierven bijna des nachts niet slapen, van vreeze dat zij dachten hunne beesten des morgens dood of opgevreten te vinden.

Beschrijvinge van het jaar 1742: Zoodra de zomervruchten tijdig geworden waeren, zijn er zoo veele muizen gekomen dat zij zelfs alles gelijk de schaepen hebben afgegeten; zij aten de haver op den stok af, zoodat vele niet meer kon afgemaid worden en die men nog had kunnen afmijden nadat dezelve 2 of 3 dagen op den grond gelegen had om te winnen en te droogen, was dezelve al verdorven en vergeten; dit moest zekerlijk een straffe Gods zijn, want zij aten zoo wel het strooy als het graen vermits men niets kon naer de schuur brengen vermits het in heksel gebeten was.

De muizen zijn allen verdronken en vermoordt door een geweldigen regen. Naar dat deze muizen nu eenigen tijd door het geheele Luikerland en andere landen wijdt en breid gedomineerd en alles afgegeten hadden, latende niet een groen blad op het veld heeft God den Heer eenen geweldige slag regen gezonden denwelke hun op eenen halven dag tijd alle vermoord en verdronken heeft; als men op het veld kwam dan zag men anders niets dan de doode muisen, ende men conde nauwelijks eenen voet zetten of men trad op dezelve; de een lagh nevens de ander, de een naast de ander zoodat het eene schrik was om hetzelve aen te zien.”

Vervolgens laat zij een aantal wandelstokken zien, door Dr. De Wever uit Nuth aan het Mu-

seum geschonken. Eenige stokken zijn vervaardigd uit mispelhout; de knobbels, die de stok versieren, bleven over na het afsnoeien der zijloten. Op een der stokken is echter dit aantal knobbels kunstmatig vergroot, doordat er spijkertjes in de loten geslagen waren. Een drietal wandelstokken van wilde kamperfoelie resp. om els, hazelaar en peer gewonden, maken een zeer decoratieven indruk. Verschillende stokken zijn afgewerkt met een leeren riem, een ivoren knop of een gebeeldhouwde kruk. Bij een stok uit de wijndruif zijn op alle punten der vertakkingen kleine figuren gesneden. Voor verdere gegevens zie: Natuurhistorisch Maandblad, Jrg. 24, 1935, No. 10, bladz. 127, „*Mespilus germanica* L.” door A. De Wever en Natuurhistorisch Maandblad, Jrg. 28, 1939, No. 1, bladz. 10, „Wilde Kamperfoelie” door A. De Wever.

Br. **Maurentius** toont een Lakzwam, *Ganoderma lucidum*, gevonden op een boomstam te Severen en een fraaie tak met kegels van den Atlasceder, die op een buitengoed op den St. Pietersberg staat.

De heer **Dijkstra** deelt mede, dat hij *Artemisia Dracunculus* gevonden heeft bij 't station Schin op Geul, *A. Abrotanum* op een vuilnisbelt te Heerlerheide, *Trapogon minor* in een groeve te Voerendaal, witbloemige *Veronica polita* in de Heksenhoek te Maastricht. *Bidens melanocarpus* komt langs het kanaal van Maastricht-Maasbracht voor tot aan Echt.

De heer **Waage** doet een mededeeling over reukdruif op honingbijen, zooals die wordt toegepast. Vooral Russische publicaties geven een idee van de betekenis van deze wijze van druif. Von Frisch geeft in Die Naturwissenschaften een samenvattend overzicht. (Sept. nummer 1943). Door bijen te voeren met suikerwater, dat geparfumeerd is met de geurstof van een bepaalde plantensoort, tracht men de bijen te dwingen, op zoek te gaan naar die plantensoort en daardoor de bevlieging daarop te bevorderen. Dit lukt inderdaad. De bevlieging nam van het 4 tot 30-voudige toe, de honingopbrengst steeg, eenmaal zelfs met 72%, de zaad-opbrengst werd 2 à 3 maal zoo groot.

De heer **Mommers** vermeldt de volgende vogelwaarnemingen door hem gedaan (meest samen met den heer Leysen) in 1943.

Kleine bonte specht. Dit vogeltje kan in de buurt van Maastricht in elk voor- en najaar waargenomen worden. Op 12 April vertoonde zich een paartje, ♂ en ♀, in mijn tuin (boomgaard). Van broeden in de buurt is evenwel niets geconstateerd.

Torenvalk. Begin Mei heeft een torenvalkenpaar getracht te nestelen in de krijtrotten van den Bemelerberg.

Grauwe klauwier. Voor den oorlog broedde deze vogel in meerdere paren op en om den St. Pietersberg. Na den oorlog is er geen enkel broedgeval meer geconstateerd. De vogel zelf werd door ons nog waargenomen op 29 Mei te Amby en in Augustus te Itteren en Rijkholt. Het is ons opgevallen, dat het nest van de grauwe

Klauwier zoo vaak (of altijd?) scheef staat. In de literatuur vinden we daarover niets. Men lette evenwel eens op natuurfoto's. Ook deze vertoonen het nest (altijd?) in scheeven stand.

Europeesche kanarie. Op 15 Mei ontdekten wij op de Maastrichtsche begraafplaats het eerste nest in deze buurt (zie artikel van den heer Kofman).

Winterkoninkje. Op 29 Mei vonden wij in de bosschen van Bunde-Geulle een speelnest, geheel gemaakt van adelaarsvaren. Een aardig gezicht!

Kwartel. Op 31 Mei 's avonds om half 7 hoorden we den kwartelslag op het plateau van den St. Pietersberg. Het klonk ons tegen uit een tarweveld bij den zijweg naar „Zonneberg”. Ook den vogel zelf kregen we ten slotte te zien. Volgens geloofwaardige (oudere) kenners komt dit hoentje 's zomers de laatste jaren weer geregeld op den berg voor.

Zwarte Roodstaart. Zeer verrast waren wij op 31 Mei midden op het plateau een Zwarte Roodstaart aan te treffen en wel met voer in den snavel! Dit vogeltje was oorspronkelijk (en is nog) een bewoner van bergrotsen. Bij zijn verbreiding naar 't W. is het er toe overgegaan de menschenlijke bouwwerken als „Ersatz” daarvoor aan te nemen. Midden op 't plateau zijn er evenwel geen huizen. Het raadsel was toch spoedig opgelost. Het beestje had zijn nest binnen in den mergel „luchtkoker”, die enkele meters boven 't bergplateau uitsteekt. Het bleef dus toch zijn bergnatuur getrouw. Hens zegt in zijn „Avifauna”: „In 't Geuldal nestelt de soort ook in holten in de mergelrotsen”. Wij kunnen er nog bijvoegen, dat zulks ook geldt voor de rotsen bij het Cannerbosch.

Albino-merel. Een jong, toch reeds bijna volkomen in de veeren zittend, vrijwel geheel wit exemplaar werd door mijn zoon in mijn tuin te Heer gevangen op 25 Juni. Het is opgezet en bevindt zich thans in de collectie van het Natuurhistorisch Museum.

Boschrietzanger. Deze vogel kon men 13 Juni en daarna lustig hooren zingen op het Koningsplein te Maastricht, dat dit jaar voor een gedeelte met rogge bezaaid werd.

Wielewaal. De wielewaal is nogal twistziek en laat dan vaak alle schuwheid varen. Zoo zagen we 'n paar jaar geleden hoe een ♂ met veel lawaai een kraai uit het bosch te Keer verdreef. Mogelijk had de wielewaal daar ter plaatse zijn nest. Dit kan echter niet het geval geweest zijn met den vogel (eveneens een ♂), die op zéér groote hoogte boven de Maasweiden bij het kasteel Oost-Eijsden onder heftig getier een roofvogel (vermoedelijk een torenvalk) aanviel op 17 Augustus.

Boomvalk. Zooals bekend voedt de boomvalk zich behalve met zangvogeltjes (vooral leeuweriken en zwaluwen) ook met insecten, vooral libellen, sprinkhanen en kevers. Schlegel wijst daar 'al op in „De vogels van Nederland” (1878), waar hij op blz. 14 zegt: „De boomvalk voedt zich met kleine vogels en allerlei groote,

vliegende insecten. In de valkerij werd hij weinig gebruikt, zoowel omdat hij niet zeer vlug is in het grijpen der vogels, als om zijne eigenschap, dat hij den buit ongemoeid laat, wanneer hij groote insecten ontmoet, die hij alsdan bij voorkeur vervolgt en vangt." Dr. Jac. P. Thijssse schrijft in „Het Vogeljaar" (1923) op blz. 404: (De boomvalk) „is in de afgelopen eeuw langzamerhand een vreedzaam entomoloog geworden, een brave insectenvanger. In de boeken van een eeuw geleden staat hij nog gebrandmerkt als zwaluwenbeler en leeuwerikmoordenaar en de Duitschers noemen hem zelfs nu nog Lerchenfalk, maar dat is allemaal lang geleden en hij vergenoegt zich tegenwoordig met meikevers en waterjuffers." De interessante voedselgegevens, blijkende uit maagonderzoek, die L. Tinbergen geeft in „Roofvogels" (blz. 35) toonen evenwel duidelijk aan, dat Dr. Thijssse hem hier iets al te „braaf" voorstelt en dat zangvogeltjes nog steeds een voorname plaats op zijn menu innemen. Wat er van zij, op 27 April zagen wij boven een bepaald gedeelte van de Maas bij Oost-Eijsden een 3-tal torenvalken vlak boven 't water af en aanvliegen. Regelmatig gingen de vogels in rechte lijn een eind stroomaf en keerden dan eveneens in rechte lijn weer terug. Slechts nu en dan streek er eens eentje even met een boog over land, zonder evenwel te gaan zitten. Meer dan een uur lang hebben we door den kijker dit spelletje gadeslagen en toen we tegen den avond vertrokken, duurde het nog steeds voort. Mogelijk was het ook al een heelen tijd aan den gang, vóór wij er kwamen.

Wat de vogels daarbij voorhadden? We kunnen niet met zekerheid zeggen, dat ze iets vingen, al kregen we wel eenigszins den indruk, dat ze af en toe 'n poot uitstrekten. De spiegeling van het water, waar ze vlak overheen vlogen (net zoals zwaluwen dat wel doen) zal er wel toe hebben bijgedragen, dat we niet alle bewegingen van bek en pooten konden waarnemen. Mogelijk kunnen de volgende aanhalingen uit Naumann: „Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas", Band V, eenige opheldering verschaffen (de spatiëring is van mij).

„Nach Ziemer's Beobachtungen lebt er wochenlang, nämlich etwa von Ende Mai bis gegen Mitte Juli fast nur von Insekten, auf die er ganz nach Art der Rauchschnalben jagt, indem er über groszen Waldwiesen in geringerer Höhe hin und her, auf und ab streicht und mit schnellem Stosz schräg von oben die gröszeren Insekten..... im Fluge fängt."

„Er fängt auch Heuschrecken, Maikäfer und andere grosze Insekten im Fluge und jagt danach oft bis spät in die Abenddämmerung. In der Nähe des Waldes in dem er brütet, ober Wiesen, Flüssen und Teichen sieht man ihn seine Insektenjagden bei heiteren Frühlingsabenden oft betreiben. Er zeigt dabei nach Liebe eine Beharrlichkeit, die er bei der Jagd auf höheres Wild nicht beweist. Ein Leckerbissen sind ihm die groszen Wasserjungfern, deren Jagd ihn bisweilen stundenlang beschäftigen kann."

Zouden onze vogels werkelijk op de libellenjacht geweest zijn?

Oudemans geeft in „De Nederlandsche Insecten" als vliegtijd voor libellen op Mei—Juli (Aug.). 27 April is dus wel een erg vroege datum!

De heer Grégoire vraagt ten slotte, hoe z.g. een-eiige tweelingen ontstaan en hoe 't staat met de ploëdie van deze wezens. De heer Waage beantwoordt deze vraag, door te vertellen, hoe de bevruchte eicel zich deelt en een meercellig stadium ontstaat. Splijt 't meercellige embryo in 2 deelstukken, dan kan elk deel uitgroeien tot een volkomen wezen en ontstaat een identieke of één eiige tweeling. Waar de cellen in erfelijk opzicht, in genotype, gelijk zijn, zullen de twee wezens ook in genotype gelijk zijn. Spr. geeft dan een treffend voorbeeld, hoe 't milieu, de aanleg van een identieke vrouwelijke tweeling niet veranderde. Waarom juist identieke tweelingen een zeer gewild studie-object vormen voor den geneticus is hierdoor duidelijk. Kleine verschillen, o.a. in vingerpatroon, meent men den laatsten tijd toch te kunnen constateeren. Waar de bevruchte eicel diploëd is zijn alle hieruit door gewone deeling ontstane cellen diploëd, dus ook de beide wezens.

De Voorzitter sluit hierop de vergadering.

VERSLAG DER ENTOMOLOGISCHE VERGADERING OP ZATERDAG 11 DEC. 1943,

Aanwezig: Mej. W. van de Geyn en de heeren: Rector Jos. Cremers, E. Kortebos, J. Maessen, Br. Christoforus, H. Sanders, J. van Hoven, S. Parren, Ed. Schoenmakers, M. Delnoye, W. Prick, W. Onstenk, C. Willemse, E. van Maastricht en G. Prick.

Rector Cremers is voor het eerst na zijn ziekte weer in ons midden en zit de vergadering voor.

De heer Willemse heeft het eerste deel der „Faune de l'Empire français" meegebracht; dit handelt over de Orthoptéroïdes de l'Afrique du Nord en is zoo juist, in 1943, verschenen.

De heer Onstenk laat een vrouwelijk ex. zien van de watertor, *Dytiscus circumflexus* F., dat ongegroeide dekschilden vertoont. Normaal zijn de dekschilden der wijfjes in tegenstelling met de mannetjes juist voorzien van een tiental tot halverwege het midden overlans loopende groeven. Vervolgens vertoont hij een afwijkende libel, *Aeschna cyanea* Müll., die in de anaaldriehoek 5 cellen bezit, benevens een ex. van *Ranatra linearis* L., gevangen te Limmel.

De heer Delnoye heeft in het afgelopen seizoen de volgende voor Limburg zeldzame vlinders gevangen: de pijlstaart *Deilephila lineata* F. var. *livornica* Esp., die slechts een paar maal in ons land op trek werd waargenomen; een drietal soorten van *Xylinia*: *semibrunnea*, *furcifera* en *ornitopus* en 2 ♂ exemplaren van de kromzitter *Brachionycha sphinx*.

Vervolgens vertelt de heer van Boven over nieuwe vindplaatsen van zeldzame mierensoorten,

waarvoor wij verwijzen naar het eensluitend artikel, dat later in dit blad verschijnt.

De heer **Sanders** doet namens den heer Cobben uit Roermond een mededeeling over nieuwe vindplaatsen van zeldzame wantsen-soorten in het jaar 1943.

Sigara hellensi C. Shlb. — Maasniel.

Notonecta lutea Müll. — Heel. Wordt door sommigen als ijstijdrelict beschouwd. In 1938 werd deze opvallende soort voor het eerst sinds 20 jaar gevangen te Denekamp.

Notonecta maculata F. — Maasniel. In groot aantal in 2 beken; voornamelijk op een plaats zonder plantengroei, hetgeen hieruit te verklaren zou zijn, dat deze soort de eieren niet in planteweefsels legt.

Naucoris cimicoides L. — Heel. 17 November werd één exemplaar gezeefd uit mos aan den rand van een ven. Kan dit misschien duiden op een overwintering buiten het water?

Mesovelia furcata Muls. — Maasniel.

Velia currens F. — Maasniel. Macr. 2 ♂♂ en 5 ♀♀.

Stenodema virens L. — Roermond.

Campobrochis punctulatus Fall. — St. Odiliënberg.

Plagiognathus fulvipennis Kbm. — Roermond.

Gerris odontogaster Zett. — Heel.

Ichnodemus sabuleti Fall. — In Midden-Limburg verbreid, op vochtige plaatsen in bladscheede van verdord riet. Op 6 December 1943 werden nog een groot aantal larven aangetroffen in de scheede van verdord riet, ofschoon de temperatuur een dag tevoren ongeveer -5° C was geweest.

Chilacis typhae Perr. — Beesel. In groot aantal op typhae-kolven.

Raglius quadratus F. — Linne.

Drymus piceus Fl. — Haelen. Deze soort is in 1941 voor het eerst in ons land gevonden te Winterswijk.

Berytinus hirticornis Brullé. — Linne, Boekoel, St. Odiliënberg.

Eusarcotis melanocephalus F. — Maasniel. In groot aantal op moerasandoorn. Deze soort was tot nu toe alleen uit Zuid-Limburg bekend.

Eremocoris plebejus Fall. — St. Odiliënberg.

Carpocoris pudicus Poda. — Herkenbosch, Linne, Posterholt.

Naar aanleiding van een vraag van den heer W. Prick doet de heer **Sanders** enkele mededeelingen over *Myrmica schencki* Em.

Deze knoopmier is in Midden-Limburg heel gewoon. Als bewijs hiervoor kan gelden de vondst van 7 nestkokertjes alleen in 1943 (v. Boven, Parren, Sanders). *Myrmica schencki* Em. is de eenige mier in ons land, waarvan bekend is, dat ze de eigenaardige gewoonte heeft, om nestkokertjes te vlechten bij den toegang tot het nest. Over het algemeen gelden deze kokertjes als zeldzaam. Hierna laat hij 2 dergelijke kokertjes circuleeren.

Vroeger werd deze mier veel verwisseld met *Myrmica lobicornis*.

Stärcke heeft *Myrmica schencki* voor ons land

ontdekt. Met absolute zekerheid is deze mier, zooals voor de meeste *Myrmica*'s geldt, alleen te determineeren als men er ♂♂ bij heeft.

Verder toont hij enkele mermitogynen van de gele weidemier met er naast ter vergelijking, de gewone ♀♀ en een collectie *Pompiliden*, gevangen in de maanden Juli, Augustus, September 1943.

Van deze familie zijn in ons land 53 soorten bekend. Dr. J. Wilcke beschreef ze in een zeer duidelijke verhandeling: *De Nederlandsche Pompilidae*, Wageningen 1943.

Begin Aug. ving ik te Roermond een soort, die Dr. J. Wilcke naderhand determineerde als *Aporoides sericeus* Lind., nieuw voor de fauna van Nederland. Deze soort komt, hoewel onder een anderen naam, reeds één keer in de literatuur voor. In het verslag over het Maasonderzoek 1918 staat als eenige Pompiliden-vangst: *Pompilius sericeus* v. d. Lind. Deze zou gevangen zijn tusschen Roermond en Steyl, een nogal vage plaatsaanduiding. Of de determinatie indertijd goed was? Dit zal wel niet meer te controleeren zijn. In elk geval bevindt het exemplaar zich niet in het Maastrichter Natuurhistorisch Museum. Volgens mededeeling van Rector Cremers is het materiaal van het Maasonderzoek in verschillende collectie's in den lande terechtgekomen.

Tot slot laat Mej. van de Geyn een aantal parasitaire mijtenlarven circuleeren, door den heer van Eyndhoven gedetermineerd; benevens eenige vergroote foto's daarvan, n.l. de 6-pootige larve van een watermijt, die in dit stadium van ontwikkeling niet nader te determineeren is. Deze larve zat op een libel, maar komt ook op andere insecten voor. De andere mijtenlarven zaten op de huid van een vleermuis, de laatvlieger, en hooren respectievelijk tot *Otonyssus flavus* en *O. puniceus* benevens *Macronyssus biarcuatus*.

Zuid Limburgsche Flora

1935—1944.

door

A. DE WEVER.

(I).

Voor liefhebbers der wilde flora is 't van bijzonder belang, als soorten, die men lang verloren waande, op een goeden dag weer teruggevonden worden.

Tot ongeveer 30 jaar geleden kroop Grootte Wolfskluuw meters ver in 't mos onder de pijnboomen bij Schinveld, Jabeek en Brunssum. Zij verminderde hier jaarlijks door niet voldoende gekende oorzaak, om in 1926 geheel te verdwijnen. Verleden jaar troffen A. Gielkens en C. Raes haar weer aan te Brunssum, achter den vischvijver bij 't zwembad. 't Is nog maar een struik van een paar meter omtrek en vermoedelijk eerst 4 jaar oud. Zij kan hier uit sporen ontstaan zijn, uit N. Nederland met jonge coniferen aangevoerd. 't Is ook mogelijk, dat sporen uit de vroegere vindplaatsen zijn overgewaaid. 't Kan toch wel 12 jaar duren, eer zich de spore tot ondergrondse voorkiem ontwikkeld heeft.

Zij kruipt hier tusschen wat Struik- en Dop-

heide op een tamelijk open terrein, dat wel niet zal ontgonnen worden en waar ze voorloopig veilig is.

Denenwolfsklauw is op de Meersse-nerhei sedert 30 en op de Moorhei sedert 25 jaar geheel verdwenen. Cypresswolfsklauw op de Brunsummerhei en Heerlerhei sedert 6 jaar. Moeraswolfsklauw is nog hier en daar overgebleven op de randen der veenheide-ontginningen.

Maretakken. Nu de fruitboomen uitstekend verzorgd worden en veel Populieren onder den bij moesten vallen, is de vestigingsmogelijkheid voor *Viscum album* erg verminderd.

Te Schin op Geul is de eenige kolonie op Haagbeuk nu, na 50 jaar, afgestorven en de Spaansche Aak (*Acer campestre*), die tot in den dikken stam er vol mee zat, ook overleden.

Gelukkig vond dit jaar Victor Ploem haar op laatstgenoemde Acersoort te Heerlen. Bovendien op Virginische Eschdoorn (*Acer saccharinum*) en op *Crataegus prunifolia*, beide te Heerlen. Al deze boomen staan veilig.

Hij zag bij Kerkrade Reuzenbovisten, die met den wind wel 100 meter verder waaiden. Deze soort Stuijzwam is wel niet zoo zeldzaam, maar 't is toch altijd een aardige verschijning, zulke dikke, witte bollen in de groene weide. Als hij boven den grond komt, is hij al zoo groot als een ganzenei en kan zoo groot worden als een voetbal, of bij uitzondering zelfs een middellijn van meer dan een halve meter bereiken. Men kan zich voorstellen, welk een wolk van stof er uitvliegt, als men er op trapt. Hij schijnt in Zwitserland, waar hij in groote kringen op de bergweiden groeit, in schijven gesneden, op de markt als voedsel te worden aangeboden.

L. Gregoire trof nieuwe vormen aan van *Orchis purpureus*, die hij in 't Maandblad uitvoerig heeft beschreven.

Te Maastricht ontdekte hij *Parietaria ramiflora*, die tot nu toe in 't Zuiden niet was waargenomen. Ze is ook reeds in 't Maandblad besproken. Te Heugem vond hij de verdwenen geachte *Peucedanum carvifolia* terug en zag hij *Satureja calamintha* ssp. *silvatica* zich verder noordwaarts uitbreiden tusschen Maas en kanaal te St. Pieter.

Witte Agrimonie (*Agrimonia Eupatoria albiflora*) is zoo zeldzaam als een wit eekhoortje, en volgens Hegi in Duitschland alleen van één plaats in Oost-Pruisen bekend. Max Janssen vond in 1940 één struik op een wegberm tusschen Sittard en Nieuwstad. Bij overplanten in den tuin bleef ze even wit en werden de stengels op zonnige plaats niet roodbruinachtig. Een zuivere albino dus. Maar de zaailingen kregen alle normaal gele bloemen. Bij de albino is 't midden der bloem ook geel door de gele kleur der helmknoppen.

Bleek Bremraap (*Orobancha reticulata* ssp. *pallidiflora*) vond Dr. Prick verleden jaar bij Gronsveld op Distels woekerend. 't Is heel lang geleden, dat deze éénmaal in Z. Limb. werd aangetroffen en zij is ook in N. Nederland zeer zeldzaam.

Dr. Dijkstra vond in Palemig de Dauwne-

tel (*Galeopsis speciosa*), die tot nu toe in Z. Limburg niet gezien was. Bleek gele Hennepnetel zag hij te Schinveld in 't Boschveld en bij 't stort der O. N. mijn langs 't spoor. Zij is in ons gewest alleen aangevoerd en onbestendig. In N. Nederland vrij algemeen.

Ofschoon Wit- en Geel Walstroo op zooveel plaatsen bij elkaar groeien, was de bastaard (*Galium ochroleucum*) in Z. Limb. nog niet waargenomen, terwijl hij in de duinen en ook elders in ons land niet zeldzaam is. Dr. Dijkstra ontmoette hem op de helling langs 't spoor tusschen Heerlen en Voerendaal bij 't pomphuisje. Tot hier heeft zich ook *Sanguisorba officinalis* uitgebreid van de eenig bekende groeiplaats te Heerlen bij den Eikendermolen.

Verder vond hij *Stachys recta* te Klimmen; *Rudbeckia hirta*: Elsloo langs 't kanaal; *Vicia pannonica*: Spaubeek en Strijthagen; *Vicia lutea*: Schimmert (watertoren); *Lathyrus Nissolia*: Spaubeek en Meerssenhoven; *Galinsoga parviflora*: te Heerlen bij de Amstelbrouwerij, bij 't café Glück Auf, op 't afvalterrein te Schrieversheide; *G. hispida*: langs 't spoor te Wijk, waarschijnlijk afkomstig van de groeiplaats te Scharn, waar ze 't eerst door M. Mommers in 1930 gezien werd; te Lauradorp in een aardappelveld, waar ze zich uitbreidt langs een watergoot in de richting Heihof; te Treebeek in de schooltuinjes bij de Franciscusschool (Amstenrade); in een tuin te Hoensbroek aan den Eikenweg.

Dianthus Armeria op den spoordijk te Ransdaal; *Lathyrus tuberosus* en *Tunica prolifera* op de spoorhelling tegenover 't station te Schin op Geul; *Euphorbia virgata* op een afvalterrein te Heerlen; *Anthoxanthum aristatum* in een akker te Klein Doenrade; *Diplotaxis tenuifolia* heeft zich nu ook uitgebreid tot op 't rangeerterrein te Heerlen; *Impatiens parviflora*, die 't eerst te Gulpen in 1910 werd waargenomen, komt thans al te Valkenburg, Hulsberg, Heerlen (Putgraaf, Welterbeek, ten N. van den watermolen) en Maastricht (kazerne) voor.

Tragopogon minus vond hij bij de krijtsteengroeve Schunk te Voerendaal; *Erythraea pulchella*: langs 't spoor te Geul; *Calepina irregularis*: Achtbunderweg te Ransdaal; *Chenopodium Botrys*: bij de mijn O. N. III; *Salvia verticillata* bij Mezenbroek.

Br. Maurentius stelde vast, dat zich *Rumex scutatus* thans ook noordwaarts heeft uitgebreid tot bij Borgharen langs de Maas (zie Maandblad Sept. '43). Hij vond daar ook *Sisymbrium pyrenaicum*. In een tuin in de Brusselschestraat groeide onder *Linaria souria* de zeldzame *Ammi majus* en de voor ons land nieuwe adventiva *Rumex pulcher*.

Bij Oost-Eijsden langs de Maas ontdekten M. Mommers en L. Leijssen den typischen vorm met lila-bloemen van *Cardaminopsis arenosa*, waarvan tot nu toe Visé de noordelijkste groeiplaats was. *Linaria vulgaris* met gevulde bloemen vonden zij in 1940 bij Gronsveld.

Alyssum alyssoides trof Johan Janssen (Malden) langs 't spoor tusschen Crobeek en Kaardenbeek aan in 1938.

REMARKS ON NEW OR LITTLE KNOWN
INDOMALAYAN MOTHS
(LEPID. HETEROC.). VII.

By Prof. Dr. W. ROEPKE, Wageningen.

19. *Turnaca rafflesi* Moore

(fam. Notodontidae): fig. 13, ♂ genitalia.

Hrsf. - M.: Cat. Lep. Ins. E. I. Comp. 2, 1859, p. 430 ♂ (*Eumeta*): Java. - Heyl.: C. R. Soc. Ent. Belg. 35, 1891, p. 416 (*Ceira pallida*): Java. - Kirby: Cat. Het. 1, 1892, p. 571 (*Ambadra*): - Schauss: Pr. U. S. Nat. Mus. 73, 1928, p. 88 ♂ (*T. bryantia*): Java. - van E.: Het. Sum. sep. 1930, p. 435 (*Stauropus pallidus*): Sum.; Nias; Java; Cel. - Gaede: Lep. Cat. pars 59, 1934, p. 151 (*acuta* nec Wlk.) - Rpk.: Misc. Zool. Sum. 99, 1935, p. 7 ♂ (*Staur. pallidus*): Sum.

This insect is greatly misunderstood in literature as can be concluded from the citations. In Gaede Seitz 10, it is omitted. In his Lep.

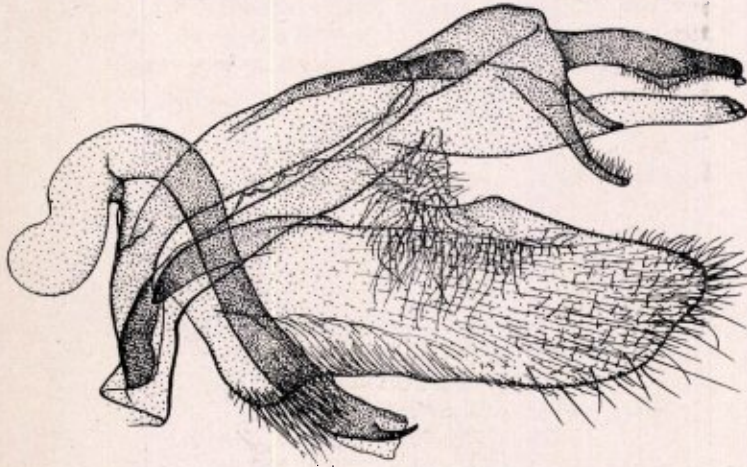

Fig. 13. *Turnaca rafflesi*, male genitalia.

Cat. pars 59 l.c., the same author synonymizes *pallida* Heyl. with *acuta* Wlk., but this is decidedly erroneous. Schauss l.c. has described a *T. bryantia* from Java; I think it is only a slight colour variety. The original diagnosis of Moore is, though short, quite clear, it leaves no doubt that we have to do with the species under consideration. I have seen the type specimen of *rafflesi* in the British Museum and that of *pallida* in the Leiden Museum.

I have a series of 7 ♂♂ and 1 ♀ from West Java, 2 ♂♂ from Sumatra E. Coast, 1 ♀ from Sumatra, and a ♂ from S.E. Borneo, January 1937, leg. Qu. de Quarles. The latter is a little larger, with the faint dotted crosslines on forewing slightly more distinct, and the hindwings lighter cinnamonaceous. I consider it as a subspecies, proposing the name *borneensis*.

The male genitalia of the *Turnaca*'s here under consideration, are so characteristic that they may be shortly described and figured here, in order to facilitate the identification of other species which may still be found in the Archipelago.

In *pallida* Heyl. (fig. 13), the uncus is strongly chitinized, elongated, it bears at its base two diverg-

ing, strong processes, flanking the long anal tube. The valvae are rather simple, broad and blunt. The aedeagus is strongly bent in its basal part, its orifice is ventrally supported by a strong, beak-shaped hook.

20. *T. celebensis* n.sp.: fig. 14.
a ♂, b male genitalia.

♂. Somewhat resembling *T. pallida*, but larger, the forewing yellowish, not white, hindwing and abdomen above light brown. On forewing, the usual darker crosslines more prominent, along inner

Fig. 14 a. *Turnaca celebensis* paratypus.
1.25 × n. s.

margin with some greyish brown. Underside pale yellowish, more or less suffused with reddish brown. Outer side of palpi remarkably dark brown.

2 ♂♂, 45 and 52 mm, holo- and paratypus, both from Todjambu, Centr. Celebes, July 1936, leg. Toxopeus.

In *T. celebensis*, (fig. 14 b), the uncus is much more elongated than in the other species here described, simply digitiform. The basal processes, however, are shortened. The apex of valva is rather broadened, lower margin chiefly near base with an enormously long pilosity. Aedeagus short, very strongly bent, ending into a suboral pointed

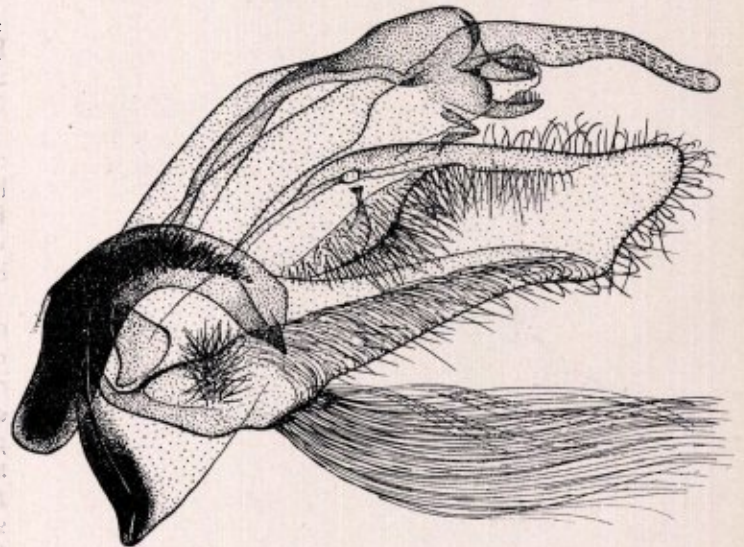

Fig. 14 b. *Turnaca celebensis*, male genitalia.

projection, with a large number of strong spiculi which, by their dark coloration, fill up the aedeagus with a dark, non-transparent mass.

21. *T. sordida* n. sp.: fig. 15 a ♂, b ♂ genitalia.

♂. Forewing groundcolour a light dirty yellowish grey, with some more or less indistinct darker streaks or shadow lines from about apex to base of wing. Slight dark dots on the veins

Fig. 15 a. *Turnaca sordida*, 1.35 × n. s.

and along termen between the veins may be present or absent. Hindwings uniformly dirty greyish brown, with the cilia yellowish. Underside light yellowish grey, changing into reddish brown on forewing.

♀ unknown.

5 ♂♂, 36—42 mm, holotypus and paratypus, from Tjibodas, leg. Toxopeus; Patuha and Perbawatee leg. Walsh; Tosari, leg. Roepke. One specimen from Java without locality.

Furthermore, I have a beautiful ♂, exp. 40 mm, from Dolok Ilir, Sum. E. Coast, May 1936, leg.

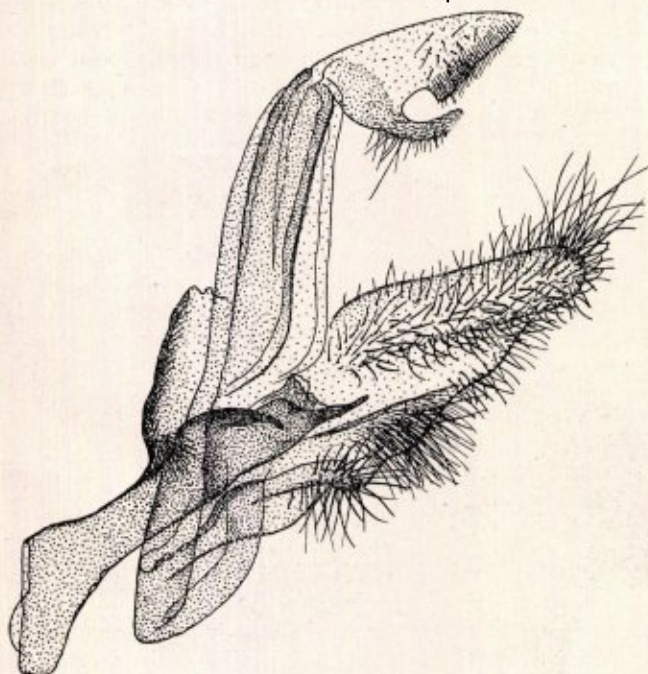

Fig. 15 b. *Turnaca sordida*, male genitalia.

Uil, (fig. 15 a) which agrees with the specimens from Java, but shows the contrast between the coloration of fore- and hindwings slightly more vivid. The abdomen above of the same dark coloration as hindwings, anal tuft yellowish white.

The male genitals of a *T. sordida* from Java (fig. 15 b) are quite different from those of *palida*, though of the same typus. The uncus and tegumen are short, the under surface of the latter is curiously broadened, tegumen with a strong ventral processus, this may be paired, but it cannot be seen in the slide. Vinculum elongated, narrow; valvae triangular, aedeagus straight, short, strongly chitinized, its orifice with a ventral spine; dorsally, just before the orifice, with a strong spine curved downwards like a thumb. Valvae simple, slender, triangular.

22. *T. straminea* n.sp.

fig. 16. a ♂, b ♂ genitalia.

♂. The coloration is more yellowish than in the preceding species, chiefly the hindwings are entirely yellow. Forewings slightly narrower. Only faint crosslines of very small spots are discernible. In some specimens a faint brown streak from apex to base of forewing is more or less distinct, as in *T. sordida*, but less prominent. Underside entirely light yellow.

Fig. 16 a. *Turnaca straminea* ♂, 1.4 × n. s.

4 ♂♂, 39—45 mm, holotypus and paratypes, from Perbawatee, leg. Walsh, Djunggo-Ardjuno, leg. Kalis, and Tosari, leg. Roepke. One ♂ from Dolok Ilir, Sum., E. Coast, leg. Uil.

One should guess, of course, that *T. sordida* or *straminea*, of which I have only the ♂♂, might be the ♂ of *T. acuta* Wlk. Hps. l.c., however, figures the ♂ of *acuta*, it shows the same pointed wings as the only ♀ in my collection whereas both new species have the apex more rounded.

The male genitals (fig. 16 b) resemble those of *T. sordida*, chiefly the tegumen and uncus being of the same type. Underside of uncus densely ciliate, like a brush; valvae more membranaceous, densely covered with a very long pilosity. Aedeagus short and straight, rather thick, strongly chitinized, ending ventrally in a sharp, chitinous projection. In its interior a number of curiously sharp spiculi, each of them resembling a cross-like structure.

(To be continued).

INHOUD 32en Jaargang (1943) van het Natuurhistorisch Maandblad.

OFFICIEELE MEDEDEELINGEN.

- Nieuwe leden, blz. 1, 9, 21, 33, 45, 53, 61, 73, 81, 89 en 97.
Verslag der Maandel. Verg., 6-I-blz. 1; 3-II-blz. 9; 3-III-blz. 21; 7-IV-blz. 34; 2-VI-blz. 53; 7-VII-blz. 61; 1-IX-blz. 73; 6-X-blz. 81; 3-XI-blz. 89; 1-XII-blz. 97.
Verslag der Entomol. Verg. 17-VII-blz. 63; 25-IX-blz. 83; 11-XII-blz. 99.
Excursies, blz. 21, 33 en 89.
Nieuwe aanwinsten voor het Museum, blz. 53.
Jos. Cremers. Monseigneur Dr. P. J. M. van Gils, blz. 15.
L. Grossier. Fr. v. Rummelen 60 jaar, blz. 22.
" Rector Jos. Cremers 70 jaar, blz. 61.
Fr. v. Rummelen. In memoriam Mr. Dr. Ir. W. A. J. M. Waterschoot van der Gracht, blz. 73.
G. H. Waage. In memoriam Pastoor G. H. Oberjé, blz. 53.

BOEKBESPREKING.

- A. De Wever. Geïllustreerde schoolflora door H. Heukels, blz. 52.

ZOÖLOGIE.

Algemeene Zoölogie.

- Jos. Cremers. De natuurhistorische verzamelingen van Christiaan Quix, blz. 41.
G. H. Waage. Hoe is men achter het bestaan der vitaminen gekomen? blz. 9.
" Wat zijn corpora lutea? blz. 34.
" Individualiteit, blz. 75.
" Eén-eiige tweelingen, blz. 99.

Mammalia.

- W. v. d. Geyn. *Evotomys g. glareolus* en *Pitymys s. subterraneus*, blz. 54.
" Wolven- en muizenplaag te Opcanne, blz. 97.
D. v. Schaik. Kettingvorming bij spitsmuizen, blz. 75.
G. H. Waage. Wat is een kwee en hoe ontstaat deze abnormaliteit? blz. 22.

Aves.

- R. Kofman. De vroege tijftjaf, blz. 24.
" De kleine plevier, blz. 82.
" De Eur. Kanarie, blz. 82.
M. Mommers. Vogelwaarnemingen in 1943, blz. 98.
L. v. Noorden. Vlieg-technische opmerkingen, blz. 14.
G. Panhuysen. De Eur. Kanarie, blz. 83.
Fr. v. Rummelen. Karakteristieke vlieghouding bij den alpenkauw, blz. 14.

Crustacea.

- Sef Parren. Enkele notities betreffende *Diaptomus graciloides*, blz. 19.

ENTOMOLOGIE.

Orthoptera.

- C. Willemse. Het sjirpen van *Mecostethus grossus* L., blz. 7.
" De phasentheorie van Uvarov, blz. 31.
" De zwarte veldkrekkel, blz. 90.

Rhynchota.

- H. Sanders. Zeldzame wantsen in 1943 gevonden, blz. 100.

Lepidoptera.

- C. Doets en L. Vari. Eenige voor de Nederl. fauna nieuwe soorten Lepidoptera, blz. 70.
J. Maessen. Niet gewone vlinders, gevangen in 1943, blz. 64.
W. Roepke. Remarks on new or little known Indomalayan Moths, blz. 50, 57, 69, 78, 88, 93 en 102.

Diptera.

- J. de Haan. *Volucella zonaria*, *Ceria conopoides*, *Asilus crabroniformis*, blz. 84.

Hymenoptera.

- J. v. Boven. Nieuwe vindplaatsen van merkwaardige mierensoorten, blz. 15, 29.
" *Polyergus rufescens*, blz. 63.
S. Dijkstra. *Poomyia poae*, blz. 61.
J. P. v. Lith. Die Nester von *Psenulus*, blz. 95.
H. Schmitz. Een waarneming over de vliegbaan bij hommels, blz. 11.
H. Teunissen. Eenige zeldzame bijtjes, blz. 83.
" Ueber die Gattung *Diplazon* Grav., blz. 50.
G. H. Waage. Reukdressuur bij de honingbijen, blz. 98.

Mollusca.

- L. A. W. G. Venmans. Een nieuwe vondst (*Avenionia bourguignati* Loc.) en een opwekking, blz. 84.

BOTANIE.

- Jos. Cremers. De kroedtwuis, blz. 44.
S. Dijkstra. *Melampyrum arvense*, *Lamium album* var. *roseum*, *Vicia sepium*, blz. 54; *Tunica prolifera*, blz. 65; *Mentha gentilis*, *Leonurus Cardiaca*, *Galinsoga parviflora*, *G. quadriradiata*, blz. 74; *Galeopsis speciosa*, blz. 81; *Artemisia Dracuncululus*, *A. Abrotanum*, *Tragopogon minor*, *Veronica polita*, blz. 98.
L. Grégoire. Gallen, blz. 54; *Mycelis muralis* var. *atropurpurea*, *Hieracium amplexicanule*, blz. 62; *Orchis purpureus*, *Bidens frondosus*, blz. 74.
P. Hoogeveen. *Galinsoga parviflora*, blz. 81.
Br. Maurentius. *Linarea spurea*, *Rumex pulcher*, blz. 74; *Sisymbrium pyrenaicum*, *Chenopodium hybridum*, *Ammi majus*, blz. 81.
A. Middelhoek. Parasitaire kevershimmels uit Z. Limburg, blz. 58.
M. Mommers. Paddenstoelvergiftiging, blz. 6.
J. Prick. *Orobranche reticulata* ssp. *pallidiflora*, blz. 63.
G. H. Waage. Groeistoffen, blz. 1.
" Vetsynthese door micro-organismen, blz. 62.
A. De Wever. Gevaarlijke planten, blz. 2.
" Als de Lente komt, blz. 24.
" Mei in 't Krijtland, blz. 36 en 45.
" Naar de Maasstreek, blz. 54, 66, 76, 78, 92.
" Z. Limburgsche Flora 1935-1944, blz. 100.
" en P. Peeters. Geen wilgen afsnijden, blz. 35.

GEOLOGIE.

- C. J. Bouchoms. Salpeterwinning te Gronsveld, blz. 34.
A. Schreuder. Het landschap van Tegelen, blz. 64.
Fr. v. Rummelen. Het toenemen der temperatuur naar de diepte in de aardkorst, blz. 23.